

A photograph of a forest path with a dark grey text overlay at the top. The path is a dirt trail winding through a dense forest of tall, thin trees. The ground is covered in green moss and grass. The sky is visible through the canopy.

Metodika dirbant su neįgalumą turinčiais vaikais skautų judėjime

2016m. liepa

„The wonderful thing about such boys is their cheeriness and their eagerness to do as much in Scouting as they possibly can. Scouting helps them by associating them in a world-wide brotherhood, by giving them something to do and to look forward to, by giving them an opportunity to prove to themselves and to others that they can do things and difficult things too - for themselves.”

–Lord Robert Baden-Powell

“Nuostabiausias šių berniukų bruožas yra jų linksmumas ir noras skautavime veikti kiek tik įmanoma daugiau. Skautų judėjimo dėka jie prisijungia prie pasaulinės bendruomenės, suteikdamas galimybę kažkuo užsiimti ir kažko laukti su nekantrumu, duodamas progą įrodyti sau ir kitiems, jog jie daug ką nuveikti savarankiškai – net ir tai, kas sudėtinga.”

-Lordas Robertas Baden-Powellis

Sudarė: Jorės vyr. skaučių draugovės kandidatė sesė Agnė Dambrauskaitė

Knygoje naudojamos nuotraukos: Agnės Dambrauskaitės

2016 m. liepa

Brangus vadove,

Jūs, geriau nei kas kitas, žinote, kiek skautavimas suteikė jums ir vaikams, su kuriais dirbate. Skautai puikiai sugeba sukurti atmosferą, kurioje jautiesi tarsi savo šeimoje: nebijai bandyti, klysti, klupti ir iš naujo stotis, niekuomet nestokoti vilties; tai tampa geriausia terpe mokytis svarbiausių gyvenimo įgūdžių. Tai, jog skautavimas yra skirtas visiems, yra pamatinis judėjimo principas. Kiekvienam vaikui suteikiama proga būti visaverčiu visuomenės nariu ir padėti kurti geresnę jos ateitį – tai, kaip mes aprūpinam skautus šia galimybe, yra svarbi skautavimo dalis. Vaikams su negalia tokia galimybė yra tiek pat, jei ne dar labiau, svarbi – jų tėvai ir artimieji dažnai gali būti pernelyg atsargūs, bijantys vaikui leisti klysti ir mokytis iš savo klaidų. Skautavimas suteikia saugią terpę, kurioje toks ypatingas skautas gaus galimybę, kurios negali gauti niekur kitur: nebijoti bandyti. Šioje knygoje rasite patarimus, kaip šią galimybę suteikti: nuo savo vieneto paruošimo naujam nariui iki konkrečių pavyzdžių, kaip pritaikyti programą specialiems poreikiams. Pasiryžimas dirbti su skautais su negalia yra ypač sveikintinas – jūsų nuoširdus darbas suteiks vaikui unikalią galimybę įgyti naujų įgūdžių ir jaustis kažko svarbaus dalimi. Dažnai to gali pakakti – tiesiog būti priimtam.

“We want especially to help the weaker not to feel their weakness,
and to gain hope and strength.”-BP

“Mes norime padėti silpnesniems ne jausti savo silpnybes,
o įgyti vilties ir stiprybės”-BP

Turinys

Ivadas.....	1
Programos adaptavimas.....	3
Tėvai.....	5
Stovyklos.....	7
Ižodis.....	9
Vieneto paruošimas naujam nariui.....	10
Vadovui.....	13
Praktiniai patarimai.....	14
Trumpas negalių žinynas.....	15
Daugiau informacijos.....	26
Šaltiniai.....	27

Įvadas

Skautybės misija - prisidėti prie jaunų žmonių ugdymo per vertybių sistemą, pagrįstą skautų įžodžiu ir priesakais, padėti kurti geresnį pasaulį, kuriame žmonės yra visaverčiai ir vaidina konstruktyvų vaidmenį visuomenėje. 2015 m. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, beveik 3% visų Lietuvos vaikų turi registruotą negalią; tai reiškia, kad jei vidutinio dydžio draugovė būtų sulyginama su visa Lietuva, vienas skautas iš tos draugovės būtų neįgalus. Atsižvelgiant į misiją, mūsų tikslas turėtų būti padėti šiems vaikams tapti visaverčiais visuomenės nariais, pasiekiant jų pilną potencialą ir tuo pačiu rodant teigiamą pavyzdį jau esamiems skautams ir likusiai visuomenės daliai, siunčiant žinią: „visi skirtingi – visi lygūs“.

Skautaujant su neįgaliumi vaiku, svarbiausias tikslas yra padėti jam tapti kaip tik įmanoma savarankiškesniems ir įgyti pasitikėjimo savimi. Daugeliu atveju skautui tiesiog reikia daugiau laiko atlikti užduočiai, o ne kitų pagalbos. Būdamas skautiško vieneto dalimi, vaikas pradės jausti brolystės ir seserystės jausmą, o bendros veiklos suteiks progą atrasti ir įrodyti sau ir kitiems turimus sugebėjimus. Vaikams ypač svarbus priklausymo grupei jausmas – jausmas, jog tu priimamas ir gali daryti tai, ką gali kiti vaikai. Svarbu, jog vaikas jaustųsi lygiaverčiu nariu, asmenybe, prisidedančia prie grupės formavimo.

Kai kurios negalios nėra taip lengvai pastebimos ir atpažįstamos, kaip aklumas ar fizinė negalia. Aktyvumo ir dėmesio sutrikimas, autizmas yra tarsi „paslėpti“ sutrikimai, dažniausiai atpažįstami vėliau, tėvams kilus įtarimų dėl neįprastos vaiko raidos. Vaiko specifiniai poreikiai gali keistis su amžiumi, vieniems prireikiant daugiau dėmesio ir pagalbos, o kitiems išmokstant savarankiškumo. Svarbu prisiminti, jog kiekviena negalia yra kitokia, kaip ir kiekvienas vaikas – į juos derėtų žiūrėti ne kaip į grupę, o kaip į asmenybes, kiekviena kurių susidurs su skirtingomis problemomis ir turės skirtingas stiprybes.

Darbas su negalią turinčiu skautu reikalauja daug pasiruošimo ir kantrybės – prieš priimant vaiką į savo vienetą, svarbu įsitikinti, jog jūs būsite tam pajėgūs ir galėsite suteikti tai, ko jam reikia. Jeigu manote, jog tai bus jums sunkiai įveikiamas iššūkis, geriau būtų vaiką iš karto nukreipti į kitą vienetą. Jei apsvartę nusprendėte imtis šios užduoties, svarbu nuo pat pradžių pradėti planuoti veiklas atitinkamai atsižvelgiant į vaiko amžių ir galimybes. Kiekvieno vaiko potencialas slypi ne tik jo genuose, tačiau ir gebėjime sėkmingai prisitaikyti prie aplinkos. Daugeliu atveju vaikas su negalia neturės galimybės atrasti ir puoselėti savo gebėjimų dėl tėvų ir artimųjų požiūrio į vaiko negalią ar dėl pačios negalios. Pozityvioje skautavimo aplinkoje galima semtis įgūdžių ir formuoti savo asmenybę.

Galimi skirtingi skauto su negalia integracijos būdai. Atskiras vienetas, kurio visi nariai yra vaikai su negalia, yra būdas tikslingai dirbti su specifinei negaliai būdingomis problemomis. Toks vienetas gali bendradarbiauti su įprastu vienetu, rengdami bendras sueigas ar gyvendami bendroje pastovyklėje stovyklos metu, neįgaliems ir sveikiems vaikams mokantis vieniems iš kitų. Nepaisant to, kitų šalių skautiškų organizacijų patirtis rodo, jog efektyviausias būdas yra vaiko su negalia integracija į įprastą skautišką vienetą. Tokiu atveju skautai išmoksta tolerancijos ir rodo norą padėti savo vieneto nariui, kai tai reikalinga, o neįgalus skautas jaučia daugiau motyvacijos būti toks, kaip ir jo draugai, maksimaliai išnaudodamas savo gebėjimus.

Skautas su negalia:

- Mokosi iš savo bendraamžių;
- Tampa labiau linkęs pabandyti atlikti sudėtingesnes užduotis;
- Stiprina pasitikėjimą savimi.

Skautiškas vienetas:

- Tampa tolerantiškesnis kitokiems;
- Išmoksta prisitaikyti prie ne tokių pajėgių bendraamžių;
- Išmoksta rūpintis ne tokiais pajėgiais.

Programos adaptavimas

Vaikui su negalia prisijungus prie jūsų vieneto, reikės apsvarstyti, kaip adaptuoti jums įprastą programą, jog ji atitiktų skauto poreikius ir galimybes. Kiekvienas skautas, net jei jis turi tą patį sutrikimą, bus kitoks – programą reikės taikyti prie kiekvieno vaiko individualiai. Geriausia pagalba bus tėvai: niekas geriau už juos nežinos, su kokiomis problemomis teks susidurti, kaip jų išvengti ir kaip su jomis dirbti.

Stengiantis pritaikyti programą, reikės atkreipti dėmesį į skauto su negalia socialinius įgūdžius, kalbos sutrikimus, negalios tipą ir sunkumą, fizines galimybes. Pagrindiniai klausimai, kuriuos reikės apsvarstyti, adaptuojant veiklas:

- Ar skautas gali lengvai judėti?
- Ar skautas turi problemų su skaitymu ir rašymu?
- Ar skautas sugeba ilgiau išlikti susikaupęs?
- Ar vaikas greitai pavargsta?
- Ar skautas supranta instrukcijas?
- Ar skautas turi problemų su klausimu, rega?
- Ar skautas turi problemų su atmintimi?
- Ar skautas turi specifinių baimių?
- Ar skautas turi problemų su socialiniais įgūdžiais?

Kartais vaiko sutrikimai nebus iš karto pastebimi bei nereikalaus ypatingo dėmesio ir išryškės tik tam tikrose situacijose arba vyresniame amžiuje. Šiuo atveju užduotys, kurios anksčiau nesukėlė didelių problemų, gali tapti sudėtingesnės ir reikalaus papildomo vadovo dėmesio bei pagalbos. Dažnai po kurio laiko vaikas susipažįsta ir pripranta prie savo negalios, išmoksta susidoroti su sudėtingesnėmis užduotimis ir suprasti, kokiomis veiklomis gali užsiimti, o kurios jam kelia sunkumų.

Dauguma skautų su negalia sugebės dalyvauti įprastose skautiškose veiklose, tačiau jiems gali prireikti daugiau laiko įsisavinti informacijai ar naujam įgūdžiui (pvz. mazgo rišimui). Kitais atvejais skautas gali nesugebėti atlikti užduoties dėl savo būklės – vadovas turėtų stengtis sugalvoti būdą vaikui atlikti tą pačią veiklą alternatyviais būdais. Pavyzdžiui, jei dėl skauto negalios tipo jis patiria raumenų silpnumą, kitiems skautams drožinėjant medžio gabalėlį, jis galėtų drožinėti muilo gabalėlį. Vadovas ir kiti vieneto nariai turėtų būti kantrūs ir supratingi, kad skautas su negalia nebijotų prašyti pagalbos, kai ji reikalinga.

Galimi veiklų įgyvendinimo būdai:

- Jei vaikas negali ilgai išlaikyti dėmesio ar turi problemų su trumpalaikėmis atmintimi (pvz. aktyvumo ir dėmesio sutrikimas), derėtų veiklos ar užduoties instrukcijas pateikti kuo paprasčiau ir kartais pakartoti jas veiklos eigoje, kartais apgalvoti galimybę sutrumpinti veiklos trukmę;
- Jei vaikas turi skaitymo sutrikimų (pvz. disleksija) ar sunkiai supranta žodžius (pvz. autizmas), derėtų naudoti kuo daugiau vizualių priemonių, kaip paveikslukai, simboliai, nuotraukos;
- Jei vaikas turi skaitymo ar rašymo sutrikimų (pvz. disleksija), užduotims, kurios paprastai reikalauja rašymo, derėtų pasiūlyti alternatyvių būdų jai atlikti, pavyzdžiui, naudojant garso įrašymo priemonę;

Svarbu, jog programa būtų lanksti ir kūrybinga. Tobulėjimui ir mokymuisi svarbu išsikelti tikslus – jie turėtų būti iškelti turint omenyje vaiko galimybes, būti įveikiami, tačiau vis tiek būti iššūkiu. Svarbiausia, jog skautas stengtųsi, kiek tik leidžia galimybės, bet nenaudotų savo negalios kaip pasiteisinimo neatlikti užduoties. Po programos adaptavimo ji turėtų būti prieinama neįgaliam skautui, tačiau atitikti ir kitų vieneto narių poreikius. Veiklos keitimas su tikslu ją geriau pritaikyti kartais atima veiklos prasmę – svarbu, jog adaptavimas nepakeistų pradinio veiklos tikslo ir vaikas galėtų išmokti tai, kas buvo numatyta. Dirbant pagal Lietuvos skautijos jaunimo programą, po programos pritaikymo neįgaliam skautui, ji vis vien turėtų atitikti bendrą programą ir jos siekiamus tikslus.

Svarbu, jog vaikas dalyvautų visose veiklose, kuriose dalyvauja jo skilties nariai, – tai padeda jaustis grupės dalimi ir stiprina pasitikėjimą savimi ir savo jėgomis. Sudėtingesnėms užduotims būtų galima pasitelkti vyresnio skauto ar kito vadovo pagalbą, užtikrinant vaiko įtraukimą. Jeigu vaikas naudoja neįgaliausių vežimėlį ir negali dalyvauti aktyviuose varžybiniuose žaidimuose, jis galėtų būti teisėju – net tiesiogiai nedalyvaudamas veikloje, jis gali jaustis smagiai, būdamas jos dalimi. Nėra būtina prie neįgalaus skauto pritaikyti absoliučiai visas veiklas – tai kartais gali atimti galimybes iš kitų vaikų. Jei jis negali dalyvauti veikloje kartu su kitais skautais, neįgaliam vaikui derėtų pasiūlyti alternatyvią veiklą, jog jam netektų nuošaliau stovėti ir stebėti kitus vaikus žaidžiant. Alternatyvi veikla turėtų būti prasminga ir įdomi, o ne būdas „prastumti“ laiką.

Praėjus stovyklai, kiekvienas skautas nori pasidalinti įspūdžiais su savo tėvais. Kai kurios negalios (pvz. Dauno sindromas, autizmas) apsunkina vaiko gebėjimą išreikšti savo mintis. Galimybė tai padaryti reikštų labai daug tiek vaikui, tiek jo tėvams. Siekiant suteikti šią galimybę, vadovas galėtų padėti skautui įamžinti savo potyrius pasibaigus stovyklai – piešiniais, nuotraukomis, dienoraščiu, ar bet koku kitu būdu.

Po ilgesnio laiko tarpo, praleisto dirbant su neįgalium skautu, vadovas pripras greitai reaguoti į reikiamus pokyčius ir tai dažnai nebedarys įtakos natūraliai programos eigai. Nepamirškite – ne visuomet įmanoma viską numatyti iš anksto. Improvizacija yra sveikintina!

Tėvai

Sėkmingas neįgalaus vaiko integravimas į skautišką programą gali būti nemenkas iššūkis. Visapusiška tėvų pagalba yra vienas pagrindinių žingsnių sėkmės link. Tėvams arba vaikui pareiškus norą prisijungti prie jūsų skilties ar draugovės, nuo pat pradžių svarbu pasverti visus sunkumus ir ar jūs sugebėsite suteikti reikiamą pagalbą, jog skautas jaustųsi gerai. Prieš vaikui prisijungiant prie skautavimo, jo tėvai turi suteikti visą aktualią informaciją. Vadovas gali sudaryti anketą su svarbiausiais klausimais ir paprašyti tėvų ją užpildyti, arba paskirti susitikimą su tėvais akis į akį. Pastarasis variantas galimai atneštų daugiau naudos – pokalbio metu gali paaiškėti papildomos informacijos, kurios tėvai galbūt net nebūtų pagalvoję surašyti į pateiktą anketą. Kai kurie tėvai gali nenorėti suteikti visos informacijos apie negalią bijodami, jog tai gali tapti kliuviniu jų vaikui prisijungti prie skautavimo arba atimti progas dalyvauti visose veiklose. Derėtų nuraminti ir patikinti tėvus, kad skautavimas dėl savo ideologijos stengiasi priimti visus, tačiau kuo išsamesnė informacija apie jų vaiko būklę yra svarbi stengiantis maksimaliai įtraukti jį/ją į veiklas ir adaptuoti programą priklausomai nuo poreikių. Kai kurie kiti tėvai, kita vertus, gali pernelyg saugoti savo atžalą – nors vaikas sugebėtų būti pakankamai savarankiškas ir išmokti atlikti kasdienes darbus, tėvai būna linkę viską padaryti už juos. Taip galbūt yra, nes lengviau pačiam atlikti šiuos darbus, nei išmokyti to vaiko su negalia; arba tėvai tiesiog bijo, jog vaikas gali susižaloti. Bet kuriuo atveju, skautavimas gali būti vienas retų atvejų neįgaliam skautui išmokti savarankiškumo ir įgauti daugiau pasitikėjimo savimi.

Ką svarbu sužinoti?

Siekiant integruoti vaiką su negalia į skautišką veiklą, svarbu išsiaiškinti apie jo negalios specifiką, sunkumo lygį, pačio vaiko asmenybę. Kai kurie vaikai gali stengtis daryti daugiau, negu jiems leidžia jų negalia, vien tam, jog pritaipytų; žinodami jo galimybes iš anksto, galėsime geriau numatyti tokius atvejus ir stengtis jų išvengti. Priklausomai nuo negalios lygio, skautas gali nesugebėti pasirūpinti kasdieninėmis procedūromis, kaip apsirengimas, apsiprausimas – tėvai turėtų supažindinti su bet kokio tipo sunkumais, kurie gali iškilti stovyklų ar sueigų metu, ir kaip vadovas gali padėti.

Tėvai turėtų suteikti informaciją ir apie reikiamų vaistų vartojimą – vaistų tipą, dozes, vartojimo laikus. Stovyklų ar išvykų metu vadovui ar stovyklos medikui gali tekti prisiimti atsakomybę pasirūpinti, jog skautas laiku išgertų reikiamus medikamentus. Jei vaikas turi maitintis pagal specialią dietą, ši informacija taip pat reikšminga.

- Jei skauto negalia susijusi su tam tikrais priepuoliais (pvz. epilepsija, diabetas), reikėtų išsiaiškinti, kokios situacijos iššaukia priepuolius ir kaip elgtis jiems įvykus.
- Jei skautas nekalba (pvz. kai kurie autizmo atvejai, kurtumas), jis ir jo šeima gali turėti specifinių komunikacijos ženklų, kuriuos vaikas parodo, jeigu, pavyzdžiui, jaučia stresą – vadovui gali būti naudinga žinoti šiuos ženklus.
- Jei skauto negalia susijusi su elgesio problemomis (pvz. autizmas, aktyvumo ir dėmesio sutrikimas), būtų naudinga iš anksto žinoti jo stiprybes ir silpnybes bei galimas elgesio problemas. Kiekvienas tėvas geriausiai žinos būdus, kaip išvengti blogos elgsenos arba kaip elgtis, jei tai visgi nutinka – pokalbis apie tai gali padėti sutaupyti laiką vadovui, kurį jis turėtų skirti pats atrodams tuos būdus. Galimi klausimai susitikime su tėvais:

„Kas iššaukia netinkamą elgesį?“

„Kokių situacijų derėtų vengti?“

„Kaip nuraminti jūsų sūnų/dukra, jei jis/ji pradeda elgtis nederamai?“

Dauguma tėvų supras skautavimo naudą jų vaikui ir bus linkę padėti kuo tik galėdami. Tėvų arba vieno iš tėvų dalyvavimas pirmose keliose sueigose ar pirmose stovyklos dienose gali padėti skautui ir vadovui nuosekliai įsilieti į veiklą, nekeliant vaikui streso ir padedant vadovui priprasti prie skauto buities. Vadovas turėtų nepamiršti to, jog laikas, kurį skautas praleidžia sueigose ar stovyklose, yra viena retų progų tėvams skirti laiko sau ir atsipalaiduoti nuo kasdienių rūpesčių.

Stovyklos

Stovyklos ir žygiai sudaro didelę dalį skautavimo žavesio, tai patirtis, kurios kiekvienas skautas visuomet laukia su džiaugsmu ir nekantrumu. Pasiruošimas gali sukelti nemažai streso vadovui, tačiau pasirengimas skauto su negalia priėmimui į stovyklą turėtų sulaukti papildomo apmąstymo.

Pirmas žingsnis sėkmingam pasiruošimui yra aktualios informacijos surinkimas iš tėvų. Stovyklinės dienos rutina ir kasdienė rutina namie gali stipriai skirtis – būtų naudinga pakalbėti su tėvais, prie kokios rutinos pratęs jų vaikas, koks jo/jos miego režimas. Kai kurios negalios, kaip autizmas, jautriai reaguoja į pokyčius, todėl užtikrinti šiokią tokią pažįstamą rutiną gali būti labai naudinga. Turint šią informaciją, lengviau žinoti, ko tikėtis stovyklos metu ir kaip pritaikyti miško aplinką vaiko su negalia poreikiams.

Kaip vaikas reaguoja į naujas vietas? Į dideles žmonių grupes? Tokios negalios, kaip autizmas, gali būti labai jautrios garsų ir šviesų pokyčiams. Vaikas gali tapti nervingas ir patirti stresą didesnių susibūrimų ir aktyvesnių veiklų eigoje, pavyzdžiui, vakaro laužo metu. Staiga pasikeitęs skauto elgesys gali būti patiriamo streso ženklas – vadovas po kurio laiko turėtų išmokti atskirti, kai vaikas elgiasi netinkamai iš užsispyrimo, o kada tai yra ženklas, jog skautas tampa nervingas dėl per daug jį supančios informacijos, nuo kurios reikia pailsėti. Pastaruoju atveju reikia greitai reaguoti, stengiantis išvengti nerimo priepuolio arba kitokių blogesnių pasekmių. Skautą derėtų nuraminti ir nuvesti į tylią vietą, galbūt iš anksto tokiems atvejams paruoštą „ramybės kampelį“, kur jis galėtų nurimti. Siekiant išvengti tokių stresinių situacijų, galima vaiką supažindinti su ateinančios dienos programa iš ryto, taip suteikiant progą jam morališkai pasiruošti didesniems susibūrimams. Taip pat galima įteikti fizinę programos kopiją, kuri primintų apie ateinančias veiklas, jei skautas apie jas primirštų – tokiu atveju būtų gerai programą surašyti kuo paprasčiau ir įtraukti vaizdinių priemonių (pvz. nuotraukų, simbolių).

Diabetu ar epilepsija sergantys vaikai greičiausiai turės reguliariai vartoti vaistus. Vadovas arba stovyklos medikas gali prisiimti atsakomybę duoti reikiamą dozę atitinkamu laiku, jeigu vaikas nėra išmokęs to daryti pats. Visos stovyklos metu tai turėtų būti tas pats asmuo. Jei stovykloje nebus profesionalaus mediko, svarbu, kad tėvai tai žinotų ir su tuo sutiktų. Tėvai privalo suteikti visą reikiamą informaciją apie vaistus, jų tipą, dozes ir laikus; vadovas turi teisę nepriimti vaiko į stovyklą, jei ši informacija nėra pateikiama. Būtų naudinga vaistus turėti jų originalioje pakuotėje, jeigu prireiktų daugiau informacijos. Kai kurie vaistai turi būti laikomi šaldytuve – tokiu atveju svarbu pasirūpinti, kad tokia galimybė būtų suteikta stovykloje. Jeigu vaistai leidžiami švirkštu, reikės pasirūpinti tinkamu jų atsikratymu. Būtų naudinga stovyklos metu vesti užrašus, kas, kokiu laiku ir kokius vaistus davė skautui – ši informacija būtų naudinga skubiu atveju.

Fizinės negalios atveju vaikui gali prireikti pagalbos su kasdienėmis užduotimis, kaip apsirengimas ir apsiprausimas – tėvai turėtų suteikti reikiamą informaciją vadovui, jog jis žinotų, kokio tipo pagalba bus reikiama. Jeigu skautas naudojasi neįgaliųjų vežimėliu, derėtų apgalvoti judėjimo galimybę stovyklos teritorijoje. Būtų naudinga stovyklos inventoriuje turėti įrankių dėžę – dėl nelygaus paviršiaus vežimėliui gali prireikti šiokių tokių remontų. Jeigu vežimėlis elektrinis, derėtų pasirūpinti galimybe jį reguliariai pakrauti, tačiau dėl viso pikto būtų naudinga, jeigu skautas turėtų ir atsarginį palydovo valdomą vežimėlį. Vadovas turėtų žinoti, kaip sulankstyti vežimėlį transportavimui.

Stovyklų metu bendradarbiavimas ir pagalba vadovų tarpe užtikrina stovyklos sklandumą. Jeigu jūsų skiltyje ar draugovėje yra skautų su negalia, būtų naudinga kitus vadovus informuoti apie negalios specifiką, jog jie galėtų suteikti visapusišką pagalbą ir prisidėti prie skauto įtraukimo.

Įžodis

Visus pasaulio skautus vienija tai, jog duodame Įžodį, kurio dėka tampame skautiškosios šeimos dalimi. Tai reikšmingas ir prasmingas ritualas, kiekvienam skautui primenantis mūsų vertybes ir pažadą dirbti Dievo, Tėvynės ir Artimo labui. Kartais vaikui su negalia tai gali būti pirmas arba vienas tų retų atvejų, kai jis tampa lygiaverčiu grupės nariu.

Įžodžio reikšmės suvokimas

Prieš kiekvieną įžodį svarbu įsitikinti, jog būsimas skautas supranta savo pasižadėjimo prasmę. Dažnu atveju paprastas pokalbis su vaiku bus pakankama priemonė, tačiau skautaujant su neįgaliais vaikais tai gali būti ne visuomet veiksminga. Šiuo atveju galimi kiti būdai, kaip supažindinti būsimą skautą su įžodžio prasme, pavyzdžiui, pasiūlyti vaikui vienkartinį fotoaparata ir duoti užduotį fotografuoti viską, ką jam simbolizuoja įžodis ir skautų priesakai. Atskiri užsiėmimai suprasti kiekvienai įžodžio daliai (Dievui, Tėvynei, Artimui) taip pat gali būti labai naudingi. Žinoma, vadovas, pažinodamas vaiką ir jo negalios lygį, gebės sugalvoti labiausiai tinkamus būdus kiekvienai situacijai.

Įžodžio davimas

Priklausomai nuo negalios lygio ir tipo, būsimas skautas gali nesugebėti prisiminti įžodžio arba pasakyti jo pats. Šiuo atveju galimi pagalbos būdai, pavyzdžiui:

- Jei vaiko prasta trumpalaikė atmintis:
 - Vaikas gali skaityti įžodį;
 - Vadovas gali sakyti įžodį, o vaikas kartoti tai pažodžiui.
- Jei vaikas nekalba arba turi kalbos sutrikimų:
 - Vadovas arba kitas skautas gali sakyti įžodį vaiko su negalia vardu;
 - Vaikas gali naudoti ženklų kalbą;
 - Vadovas gali klausti „Ar, brangindamas savo garbę, pasižadi...“, vaikui leidžiant linktelėti arba kitaip pareikšti pritarimą.

Nepriklausomai nuo to, kokiais būdais vadovas pasirinks išmokyti būsimą skautą apie įžodžio prasmę, ir koku būdu jis įžodį duos, vaikui tai bus ryškiausias skautavimo pradžios momentas. Svarbu, kad jis būtų jaukus ir įsimintinas, tarsi ženklas „tu dabar esi šios šeimos dalimi“.

Vieneto paruošimas naujam nariui

Priimant naują narį su negalia į jūsų skiltį ar draugovę, būtų naudinga apie tai pasikalbėti su skautais. Daugeliui jų tai gali būti pirmas kontaktas su neįgalumu; svarbu juos paruošti, jog į tai žiūrėtų kuo normaliau ir naujas skautas galėtų sėkmingai integruotis į skiltį. Paprastas pokalbis apie tai, kokią negalią turi būsimas skautas, kokio elgesio iš jo galima tikėtis, ir kaip į tai reaguoti, turėtų pakakti. Svarbu skautams padėti suvokti, jog naujas narys – lygiai toks pat žmogus, kaip ir jie, norintis turėti normalų ir lygiavertį gyvenimą. To galima išmokyti pasitelkiant žaidimus – vadovas gali sugalvoti jo sprendimu veiksmingiausią būdą. Žemiau pateikta pora galimų žaidimų, mokačių apie diskriminaciją, lygybę, pagarbą (žaidimai paimti iš „The beyond barriers tool kit“). Kitas naudingas supažindinimo su negalia būdas gali būti filmų vakaras. Galimų filmų sąrašas:

Aš esu Semas (I am Sam)
 Kas graužia Gilbertą Greipą (What's eating Gilbert Grape)
 Neliečiamieji (The intouchables)
 Forestas Gampas (Forrest Gump)
 Skafandras ir drugelis (The diving bell and the butterfly) (N-13)
 Vidinė muzika (Music within)

Koks aš?

Padalinti skautų grupę į dvi dalis. Pasivedus vieną grupę nuošaliau, jiems išdalinti popieriaus ir rašymo priemonių ir pasakyti, jog jie turės užmegzti pokalbį su tam tikru skautų skaičiumi iš kitos grupės (skaičius priklauso nuo grupės dydžio). Jie turėtų užsirašinėti, su kuo teko pakalbėti. Kitai grupei ant kaktos prilipinti popieriaus lapelius su užrašais, tokiais kaip „Pasakyk man, jog atrodau pavargęs“, „Ignoruo mane“, „Pagirk mane“, „Elkis su manim, tarsi būčiau tavo geriausias draugas“, „Pavadink mane kvailiu“, „Kalbėk su manim, tarsi aš būčiau mažas vaikas“. Teigiamų ir neigiamų lipdukų turėtų būti apylygiai. Jei jūsų skiltyje yra nedrąsus vaikas su mažai pasitikėjimo savimi, būtų naudinga jam užlipinti teigiamą lipduką. Pradėjus žaidimą, tik skautai su popieriumi ir rašymo priemone gali inicijuoti pokalbį – kita grupė turi laukti, kol juos kažkas užkalbins. Būtų gerai, jei inicijuojanti grupė atitinkamus komentarus pasakytų ne akivaizdžiai, o užuominomis, tarsi praslystant normalaus pokalbiu metu. Žaidimui pasibaigus, svarbu aptarti rezultatus – „Kaip skautai iš kitos grupės elgėsi su jumis?“, „Kaip jūs dėl to jautėtės?“, „Kaip jautėtės supratę, jog turite neigiamą/teigiamą lipduką ant kaktos?“. Aptarimo metu mintis galima susieti su tuo, kaip kasdien jaučiasi žmonės su negalia, kodėl aplinkiniai elgiasi su jais kitaip dėl jų negalios, kaip veikia stereotipai.

Formos ir spalvos

Susodinti vaikus ratu ir liepti užsimerkti. Prieš kiekvieną jų, išskyrus vieną ar du vaikus, padėti po popieriaus gabalėlį – jie turėtų skirtis spalvomis ir/ar formomis. Skautams atsimerkus, jie turi kuo greičiau susiskirstyti grupėmis, užduoties metu nekalbėdami. Įvykdžius užduotį, laikas susėsti ir aptarti rezultatus. Galima naudoti klausimus, kaip „Kokį kriterijų naudojote, skirstydamiesi į grupes?“, „Kodėl susiskirstėte pagal spalvas/formas, turint omenyje, jog vadovas nepateikė susiskirstymo kriterijaus?“, „Kaip elgėtės – ar inicijavote susiskirstymą, ar laukėte, kaip elgsis kiti?“, „Kas nutiko su tais, kurie neturėjo popieriaus gabalėlio? Ar jie liko be grupės, ar prisijungė prie bet kurios? Kaip jautėsi, neturėdami popierėlio, kaip kiti?“. Pokalbio metu galima stengtis susieti šias patirtis su tomis, kurias patiria žmonės su negalia kiekvieną dieną, ir kaip jiems, kaip ir visiems, svarbu būti grupės dalimi, būti vertinamiems.

Atomai ir molekulės

Skilties nariai, tarsi atomai, chaotiškai juda pagal muziką. Muzika pritildoma, paskelbiamas koks nors požymis ir atomai sudaro molekulę – grupelę, į kurias žmonės sueina pagal paskelbtąjį požymį. Grupelės nariai kuriam laikui gali susikibti rankomis. Kai muzika pagarsinama, molekulė išyra, o atomai vėl chaotiškai juda. Požymiai gali būti patys įvairiausi, tiek vidiniai, tiek išoriniai. Būtų geriausia, jei kaskart susiformavus molekulei, vienas ar keli skautai liktų atskirti nuo grupės dėl paskelbto požymio neturėjimo. Pabaigus žaidimą, laikas susėsti ir aptarti rezultatus. Galima užduoti klausimus, kaip „Kaip jautėtės, jei neturėjote paskelbto požymio ir likote atskirti nuo susiformavusios grupės?“, „Kaip jautėtės matydami jūsų skilties narius likusius nuošalėje?“. Pokalbiu metu galima stengtis susieti žaidimo patirtis su tomis, kurias patiria žmonės su negalia, kurie dažnai lieka atskirti nuo visuomenės dėl priežasčių, kurios nuo jų nepriklauso.

Nesąžiningos muzikinės kėdės

Sustatyti kėdes ratu, sėdimąja dalimi atsukta į rato išorę. Kėdžių turi būti viena mažiau, nei žaidžiančių skautų. Muzikai grojant, vaikai eina ratu aplink sustatytas kėdes; muzikai sustojus, visi stengiasi atsisėsti. Likęs be kėdės iškrenta. Prieš pradėdant žaisti žaidimą, reikia padėti žymę apie 2-3 metrai toliau nuo kėdžių rato. Skautai turėtų būti suskirstyti į dvi grupes, kurios varžysis viena su kita (kurios grupės narys liks paskutinis žaidime). Vienos grupės nariai žaidimo metu grojant muzikai turi eiti ne tik ratu aplink kėdes, bet ir aplink žymę, taip gerokai padidinant jų šansus iškristi iš žaidimo. Pabaigus žaisti žaidimą, laikas susėsti ir aptarti rezultatus. Galima klausiti „Kaip jautėtės, turėdami kitokias žaidimo sąlygas nuo kitos grupės?“, „Ar manote, kad tai buvo sąžiningos taisyklės?“, „Ar pykote, turėdami apeiti ir žymę?“, „Ar džiaugėtės, jog kita grupė turėjo pasunkintas žaidimo sąlygas?“. Pokalbio metu galima stengtis susieti žaidimo patirtis su tomis, kurias patiria negalią turintys žmonės su kasdien susiduriamais sunkumais, kurių nepatiria negalios neturintys.

Skautui jau prisijungus prie jūsų vieneto, komandiniai žaidimai gali būti geras būdas sėkmingiau jį įtraukti į vaikų grupę ir jaustis jos dalimi. Žemiau pateikti komandiniai žaidimai yra paimti iš „Darbo su jaunimo grupėmis vadovo“.

Nuo 1 iki 20

Grupė stovi ratu. Užduotis: garsiai suskaičiuoti iki 20. Kas nors pradeda ir sako „vienas“. Kažkas kitas sako „du“, dar kažkas sako „trys“ ir t. t. Jeigu kurį nors skaičių vienu metu ištaria du ar net keletas žmonių, skaičiuoti pradeda iš naujo. Kol grupė nėra susigyvenusi, pakaks suskaičiuoti iki 20. Vėliau skaičių galima padidinti. Šį pratimą galima kartoti dažniau, pavyzdžiui, kaskart pradendant skilties sueigą ir stebint progresą.

Atomai ir molekulės

Grupės nariai, tarsi atomai, chaotiškai juda pagal muziką (vadovas gali dainuoti ar ploti vietoje muzikos). Muzika pritildoma, paskelbiamas koks nors požymis ir atomai sudaro molekules – grupeles, į kurias žmonės sueina pagal paskelbtąjį požymį. Grupelių nariai kuriam laikui gali susikibti rankomis. Kai muzika pagarsinama, molekulės išyra, o atomai vėl chaotiškai juda. Požymiai gali būti patys įvairiausi. Paprastai nuo išorinių požymių pereinama prie vidinių. Šis žaidimas prajudina skautus, padeda jiems pamatyti tarpusavio panašumus.

Akmuo

Pasiskirstoma į grupeles po 3 žmones. Vienas atsigula ir įtempia raumenis. Jis guli kaip didžiulis pailgas akmuo. Kiti du turi tą akmenį pakelti. Paprastai paimama už pečių, šiek tiek prilaikoma nugara ir, jeigu gulintysis yra pilnai įsitęsęs, pastatyti jį ant kojų yra visiškai nesunku. Pratimas lavina pasitikėjimą vienas kitu.

Pasitikėjimo ratas

Grupė stovi ratu kiek įmanoma glaudžiau. Vienas iš grupės narių stovi rato viduryje, užsimerkia ir įtempia raumenis. Grupė lėtai stumdo esantįjį rato viduryje į visas puses, stengiasi jį pagauti ir prilaikyti, kad neparkristų. Tie, kurie nori, gali eiti į rato vidurį ir išbandyti. Baigus pratimą patartina iškart aptarti naujus potyrius, kilusius jausmus, mintis. Pratimas lavina pasitikėjimą vienas kitu.

Vadovui

Darbas su skautu su negalia yra nemenkas iššūkis. Pačiam vaikui sunku integruotis į skiltį ar draugovę, jis dažnai gali nesuprasti visko, ko iš jo prašote, ar jaustis nelygiaverčiu grupės nariu. Skilties nariai dažnai gali nesuprasti sunkumų, su kuriais susiduria jų bendraamžis, nenorėti jo pripažinti savo grupės nariu, diskriminuoti. Vadovo darbas yra stengtis, kad skautas su negalia kuo geriau jaustųsi skautaudamas, o kiti vaikai stengtųsi jį suprasti ir priimti. Tačiau kaip paruošti skiltį priimti naują narį, pačiam nežinant, ko tikėtis ateityje? Tam reikės atidaus išankstinio pasiruošimo – surinkti informaciją apie vaiko negalią, pasikalbėti su jo tėvais, kokio elgesio galima laukti įvairiose situacijose. Žinant, ko galima tikėtis, lengviau pasiruošti netikėtumams ir naujoje situacijoje išlikti ramiam. Skautui jau prisijungus prie jūsų vieneto, jūsų pavyzdys daug reikš kitiems vieneto nariams – prisiminkite, kaip palaikyti pozityvų požiūrį. Jauskitės drąsiai bendraudamas su vaiku, net jei jis jums negali ar nenori atsakyti – jūsų pastangos bendrauti atsipirks ir paskatins kitus skautus nebijoti to daryti patiems. Stebėkite vaiko elgesį, jis dažnai išduos daugiau, nei žodžiai. Iškilus nepriimtinais elgesiui, nepriimkite to asmeniškai – dažniausiu atveju skautas nesistengia išbandyti jūsų kantrybės ribų, tai tik jo negalios bruožas. Žinoma, reikės palaipsniui išmokti atpažinti, kuomet nepriimtinas elgesys yra dėl sutrikimo, o kuomet tai tik vaikiškas užsispyrimas, į kurį reikia atitinkamai reaguoti. Visuomet derėtų turėti atsarginį planą ir nebijoti į situaciją žiūrėti lanksčiai, tai padės išvengti nemalonių situacijų. Nepamirškite būti kuo nuoseklesnis, jog skautas visuomet žinotų, ko jūs iš jo tikėtės ir kokios reakcijos sulauks už savo teigiamus ar neigiamus poelgius. Stenkitės bendrauti su neįgaliu vaiku taip pat, kaip su kitais vaikais, tačiau neužmirštant, jog jam gali reikėti daugiau pagalbos, atliekant tas pačias užduotis. Dažnai gali atrodyti, jog jūsų pastangos bevaisės ir iš jūsų reikalauja daugiau jėgų, nei sulaukia rezultatų. Sistemingas darbas ir pozityvumas anksčiau ar vėliau tikrai atneš teigiamus pokyčius tiek skauto su negalia pasaulyje, tiek jo vieneto nariams. Šie pokyčiai dažnai bus maži, tačiau kiekviena kelionė prasideda nuo pirmojo žingsnio – žingsnio, kurį šiems skautams padedate žengti jūs.

Praktiniai patarimai

Gerų santykių užmezgimas

- Priimkite skautą kaip asmenybę, rodydami tiek pat pagarbos, kiek pats tikitės jos gauti;
- Elkitės su neįgaliu skautu taip pat, kaip su kitais vaikais, kiek įmanoma labiau;
- Visuomet padrąsinkite skautą išbandyti save, niekuomet nesakykite „tu to nesugebėsi“;
- Parodykite skautui, jog jis jums rūpi ir stengiatės suprasti sunkumus, su kuriais jam tenka susidurti;
 - Rodykite pavyzdį savo elgesiu;
 - Atidus klausymasis labai svarbus – kai kurie skautai dėl savo negalios sunkiau reiškia mintis, todėl jūsų pastangos kantriai ir nuoširdžiai klausytis, ką skautas nori pasakyti, bus įvertintos;
- Jei dėl skauto negalios jam reikia pagalbos su kasdienėmis užduotimis kaip apsirengimas ir asmeninė higiena, tai turėtų būti atliekama supratingai ir diskrečiai, suprantant skauto poreikį privatumui;
 - Į iškilusius rūpesčius derėtų žiūrėti kaip į iššūkius, o ne problemas – tai padės skautui nesijausti našta;
 - Niekuomet nedarykite išvadų nežinodami – paklauskite pačio vaiko;
 - Elkitės su skautu kaip su kompetentingu suprasti savo negalią ir galimybes, taip sulauksite daugiau bendradarbiavimo iš jo pusės.

Pasitikėjimo savimi ir gero elgesio formavimas

- Energija, naudojama neigiamiems poelgiams, gali būti nukreipta geresne linkme;
- Iškilus problemoms su skauto elgesiu, nekalbėkite apie jį už jo nugaros, kalbėkite tiesiogiai su juo pačiu;
 - Pagirkite, kai skautas parodo didesnes pastangas, nei įprastai – net paprastas „šauiniai padirbėjai“ gali daug prisidėti prie pasitikėjimo savimi gerinimo;
 - Pagirkite dažniau, nei kritikuojate – tai prisidės prie pasitikėjimo savimi gerinimo;
 - Iš karto pastebėkite ir paminėkite teigiamus pokyčius ir gerą elgesį;
 - Niekuomet negirkite dirbtinai, kai tam nėra tikros priežasties;
 - Nepriimtinas elgesys gali būti būdas parodyti, jog kažkas yra negerai – stenkitės pastebėti, ar už to slypi kažkokia problema (pvz. tai gali būti reakcija į stresą).

Fizinės negalios

- Vaikams, naudojantiems neįgalųjų vežimėlių, būtų gerai turėti didesnę palapinę ir sulankstomą lovą. Tobuliausiu atveju palapinė bus pakankamai didelė, kad skautas galėtų į ją įvažiuoti su savo vežimėliu;
 - Vaikas neįgalųjų vežimėlyje greičiau pajaus atšalantį orą nei vaikai, kurie gali laisvai judėti – ateinant vakarui pasirūpinkite šiltesne apranga;
 - Visi vaikai turėtų dėvėti galvos apdangalus dienos saulėje, tačiau vaikas neįgalųjų vežimėlyje, negalėdamas judėti taip laisvai, yra didesniame pavojuje saulėkaitoje – kai skautas negali būti šešėlyje, jis turėtų dėvėti kepurę ir apsauginį kremą;
 - Po maudynių svarbu pasirūpinti, jog skautas būtų nušluostytas visiškai sausai prieš apdriusiant – drabužiai ant šlapios odos labai nemalonu ir gali sukelti skaudulius;
 - Vaiko palapinė turėtų būti netoli vadovo, jog naktį iškilus problemoms, vaikas galėtų jį prisišaukti;
 - Jeigu dėl skauto negalios reikia jį maitinti, tai daryti reikėtų mažais kąsneliais ir naudojant plastikinius įrankius (ypač, jei vaikas linkęs kąsti). Įsitinkit, jog vaiko burna tuščia, prieš duodami kitą kąsnį. Prižiūrėkite, jog skauto galva būtų vertikalioje pozicijoje – nuryti gali būti ypač sunku, jei galva yra nulinkusi į priekį. Nepamirškite patikrinti, ar maistas ne per karštas, prieš juo maitindami.

A photograph of a pine forest. The top half of the image shows a dense canopy of green pine needles. The bottom half shows a dirt path winding through a forest of tall, thin pine trees with mossy ground. A dark, semi-transparent rectangular overlay is positioned in the center, containing the text "Trumpas negalių žinynas" in white font.

Trumpas negalių žinynas

Aktyvumo ir dėmesio sutrikimas (ADHD/ADD)

Tai neurologinis sutrikimas, kuris gali pasireikšti hiperaktyvumu, sunkumu sutelkti dėmesį, nepriimtiniu elgesiu, nervingumu, kalbos sutrikimais, prastais socialiniais įgūdžiais. Dėl šių savybių vaikui gali būti ypač sunku susirasti bendraamžių draugų, kartais dėl to pasireiškia depresija ir nepasitikėjimas savimi.

Iššūkiai

- Sunkiai valdomas impulsyvus elgesys;
- Trumpai išlaikomas dėmesys;
- Užmaršumas;
- Sudėtinga ramiai išsėdėti ilgesnį laiko tarpą;
- Sudėtinga laukti eilėje;
- Nuolatinis dėmesio reikalavimas;
- Pertraukinėjimas viduryje sakinio;
- Galimi nepriimtini ir asmeniškai komentarai, pasakyti impulsyviai.

Pagalbos būdai

- Suskaldyti instrukcijas į mažesnius žingsnelius – nors dauguma žmonių užduotis prisimena jas įsivaizduodami vizualiai, vaikai su ADHD/ADD mintyse kartoja pasakytas instrukcijas;
 - Užsiimti gerai struktūruotais žaidimais – nauji arba mažai struktūros turintys žaidimai gali sukelti nervingumą ir savikontrolės praradimą;
 - Labai svarbi vadovo kantrybė ir supratingumas ir pastangos padėti vaikui formuoti santykius su bendraamžiais (pvz. į programą įtraukiant komandos formavimo žaidimus);
 - Stengtis parinkti realistiškas užduotis – hiperaktyvus vaikas tiesiog nesugebės išsėdėti ilgą laiką;
 - Svarbu drąsinti teigiamus pokyčius ir gerą elgesį iš karto, kai jis pasireiškia, tuo stiprinant pasitikėjimą savimi;
 - Girti viešai, kalbėti apie iškilusias problemas akis į akį.

Daugeliu atveju aktyvumo ir dėmesio sutrikimas valdomas vaistais. Tai gan veiksmingas būdas, raminantis vaiką ir padedantis labiau sukonzentruoti dėmesį. Vaistų gėrimas reikiamomis dozėmis ir tam tikru laiku turi būti atidžiai sekamas; vaiko tėvai privalo suteikti visą reikiamą informaciją vadovui ar stovyklos medikui, kuris prisiima šią atsakomybę. Svarbu prisiminti ir tai, kad tam tikri maisto ir gėrimų produktai (pvz. cukrus, tam tikri konservantai) taip pat gali paveikti vaiko elgesį – tėvai turėtų suteikti visą turimą informaciją.

Autizmas arba Autizmo spektro sutrikimas

Autizmas – neurologinis raidos sutrikimas, paveikiantis asmens verbalinę ir neverbalinę komunikaciją, socialinius įgūdžius ir elgesio vystymąsi. Tai vadinamoji „nematoma“ negalia, kurios simptomai nepasireiškia iš karto. Autizmu diagnozuoti žmonės aplinka suvokia kitaip, dažniau sutelkdami dėmesį į detales ir ne visuomet suvokdami bendrą kontekstą. Galima to priežastis – hiperjautrumas arba hipojautrumas, dėl kurio vaikas gauna pernelyg daug arba pernelyg informacijos iš aplinkos. Dėl šio savo polinkio susikoncentruoti į detales, kai kurie vaikai linkę turėti talentą specifinėje srityje (pvz. piešime, matematikoje). Autistai dalinasi panašaus tipo simptomais, tačiau jų poveikis ir raiškos būdai stipriai varijuoja, būtent dėl to šis sutrikimas vadinamas spektriniu.

Iššūkiai

- Aktyvios veiklos, nauja arba triukšminga aplinka gali stipriai dirginti;
- Problemos su socialiniais įgūdžiais – nesupratimas, koks elgesys priimtinas, o koks ne (pvz. asmeninė erdvė ar akių kontaktas);
 - Gali reikėti daugiau laiko suprasti ir reaguoti į klausimus;
 - Autizmas sunkina gebėjimą suprasti kūno kalbą ir/ar veido išraiškas, netiesioginę kalbą (pvz. metaforas, sarkazmą);
 - Sunkiai geba klausytis ir matyti vienu metu;
 - Nelankstus mąstymas;
 - Nekantrumas ir nesugebėjimas ilgiam laikui sukongcentruoti dėmesio;
 - Gali nuolat kartoti tas pačias frazes ar žodžius;
 - Sunkumai išreikšiant save - norus ar poreikius;
 - Kai kurie autistai gali būti nebyliai.

Pagalbos būdai

- Įsitikinti, kad vaikas jūsų klausosi – pašaukti jį vardu prieš pradėdant kalbėti;
- Aiškūs ir paprasti nurodymai, nenaudojant posakių ar sarkazmo;
- Suskaldyti instrukcijas į mažesnius žingsnelius;
- Sumažinti naudojamų žodžių skaičių dėl vaikų polinkio susikoncentruoti į pavienius žodžius;
 - Naudoti vizualius įrankius (pvz. nuotraukos, simboliai, ženklai) aiškinant naujas užduotis ar supažindinant su nauja vieta;
 - Skirti daugiau laiko užduočių suvokimui;
 - Patikrinti, ar supranta instrukcijas, perklausančias (pvz. „Taigi, kokia pirma užduotis?“);
 - Stengtis nešaukti – vaikui tai gali sukelti stresą, ypač jei jo jautrumo lygis garsams yra aukštas;
 - Struktūra, rutina ir nuspėjamumas yra didelė pagalba išvengiant stresinių situacijų;
 - Būtų naudinga turėti „ramybės kampelį“, kur vaikas galėtų nueiti nurimti.

Cerebrinis paralyžius

Cerebrinis paralyžius – galvos smegenų pažeidimo nėštumo, gimdymo metu arba po gimimo sukelta pasekmė. Vaikui gali būti sunku judėti, valdyti savo raumenis, nulaikyti galvą, būdingi nejudrūs sąnariai, nevalingi judesiai ar veido grimasos, sunkus rijimas. Raumenys dažnai būna sustandėję, įtempti, arba atvirkščiai, judesiai netvirtai, tarsi drebantys. Priklausomai nuo smegenų pažeidimo lygio, vaiko intelektas gali būti sutrikęs, mąstymas sulėtėjęs, prasta atmintis.

Iššūkiai

- Vaikas greičiausiai naudosis neįgaliųjų vežimėliu – dažna problema su prieiga;
- Gali reikėti pagalbos su kasdienėmis užduotimis (pvz. apsirengimas, ryto ir vakaro procedūros);
- Sunkumai kalbėti, jei kalbos raumenys yra paveikti negalios;
- Galimi nevaldomi judesiai/spazmai, kaip kandžiojimas, spardymasis;
- Seilėjimasis;
- Trumpa atmintis;
- Negali ilgai išlaikyti dėmesio;
- Galimi klausos ir regos sutrikimai.

Pagalbos būdai

- Sueigas stengtis vykdyti patalpose su prieiga vežimėliui;
- Visuomet išsiaiškinti, kaip veikia vežimėlis, ar jis elektrinis, atitinkamai rinktis patalpas su galimybe pakrauti elektrinius vežimėlius;
 - Stengtis išvengti įtempto vaiko kaklo – kalbant su juo, stovėti pora žingsnių toliau;
 - Ilgesniems pokalbiams atsistoti akių lygyje;
 - Spazmų metu stengtis nenaudoti jėgos, ramios aplinkos išlaikymas ir švelnus masažas gali padėti atpalaiduoti raumenis.

Dauno sindromas

Genetinė liga, pasireiškianti tiek fiziniais, tiek protiniais simptomais. Dėl skirtingų fizinių savybių gali turėti mažesnes šnerves, silpnus raumenis, įstrižą akių plyšį, didesnį tarpą tarp akių, didesnį liežuvį – dėl pastarosios priežasties gali kalbėti neaiškiai, problemiščiau kvėpuoti. Būdingas žemesnis intelektas. Neretai dauno sindromu diagnozuoti vaikai būna draugiški, geraširdžiai, tačiau tai priklauso nuo kiekvieno charakterio.

Iššūkių

- Dažnai sunkiai suprantama kalba;
- Galimi sunkumai kramtant maistą, reikalauja daugiau laiko;
- Lėti, nekoordinuoti judesiai;
- Polinkis dažniau sirgti dėl sumažėjusio atsparumo ligoms.

Pagalbos būdai

- Atidus klausymasis padrąsina stengtis kalbėti, nepaisant kalbos sutrikimo;
- Instrukcijas pateikti aiškiai ir paprastai, kalbant tiesiogiai vaikui;
- Dėl dažno polinkio sirgti reikia atidžiau stengtis saugoti vaiką nuo peršalimo; įsitikinti, kad vaikas jūsų klausosi – pašaukti jį vardu prieš pradėdant kalbėti;
- Suskaldyti instrukcijas į mažesnius žingsnelius;
- Naudoti vizualius įrankius (pvz. nuotraukos, simboliai, ženklai) aiškinant naujas užduotis ar supažindinant su nauja vieta
- Būtų naudinga turėti „ramybės kampelį“, kur vaikas galėtų nueiti nurimti.

Disleksija

Vadinamasis „nematomas“ sutrikimas, kuris dažnai lieka nepastebėtas. Skaitymas, rašymas, tampa pagrindinėmis problemomis, tačiau sunkumai su trumpalaikė atmintimi, kairės ir dešinės pusės maišymas, sunkiai reiškiamos mintys taip pat dažnai pastebimi. Dėl šių problemų vaikas gali jausti nepasitikėjimą savimi dėl nesugebėjimo susidoroti su tokiais pačiomis užduotimis, kaip jo bendraamžiai. Nepaisant to, stiprybės dažnai gali pasireikšti kitaip, pavyzdžiui, kūrybiškumu.

Iššūkiai

- Problemos su organizuotumu;
- Problemos su trumpalaikė atmintimi;
- Sunkumai skaitant ir rašant;
- Dėl prasto pasitikėjimo savimi gali pasireikšti problematiškas elgesys;
- Sunkumai, kai reikia išreikšti mintis žodžiu;
- Gali prasčiau sektis naudotis žemėlapiu dėl jame apščiai esančių ženklų ir simbolių.

Pagalbos būdai

- Instrukcijas pateikti žodžiu, o ne raštu;
- Naudoti vizualią informaciją vietoj rašytos;
- Užsiėmimo eigoje kartais priminti sekančius žingsnius;
- Labai svarbus supratingumas ir padrąsinimas;
- Svarbu drąsinti teigiamus pokyčius ir mažas pergales, tuo stiprinant pasitikėjimą savimi;
- Užduočių, kurių metu reikia skaityti arba naudotis žemėlapiu, metu, suporuoti su kitu skautu;
- Stengtis sumažinti veiklų, kurių metu reikia skaityti arba rašyti, kiekį;
- Jei veiklos metu reikia skaityti arba rašyti, vaikui kartais galima pasiūlyti alternatyvų būdą atlikti tai pačiai veiklai (pvz. naudojant paveikslėlius arba dirbant poroje).

Epilepsija

Lėtinė liga, kuriai būdingi pasikartojantys traukuliai, kurie atsiranda dėl staigių ir stiprių nervinių ląstelių elektrinių šūvių. Dažniausiai epilepsijos priepuolio metu prarandama sąmonė.

Iššūčiai

- Traukulius gali sukelti:
 - Stresinės situacijos;
 - Miego trūkumas;
 - Karštis;
 - Stipri ar mirganti šviesa.
- Ne visuomet nuspėjami traukuliai;

Pagalbos būdai

- Geras miegas labai svarbus;
- Su tėvais išsiaiškinti, kas gali iššaukti priepuolį, bei vengti tų situacijų;
- Su tėvais išsiaiškinti, kaip elgtis priepuolių metu;
- Vaistų išgėrimas laiku labai svarbus – vadovas arba stovyklos medikas, prisiėmęs šią atsakomybę, turi užtikrinti reguliarumą;
- Ištikus priepuoliui:
 - Saugoti vaiką nuo susižalojimo;
 - Elgtis ramiai;
 - Stebėti, kiek laiko tęsiasi priepuolis;
 - Nesistengti jėga laikyti kūno;
 - Nejudinti;
 - Po priepuolio vaikui leisti nusiraminti ir atsigauti;
 - Po priepuolio neduoti nieko gerti ar valgyti iki visiško atsigavimo;
 - Būti šalia, kol vaikas visiškai atsigaua.
- Kviesti greitąją pagalbą, jei:
 - Tai pirmas vaiko priepuolis;
 - Traukuliai tęsiasi ilgiau nei 5 minutes;
 - Vaikas susižaloja traukulių metu.

Klausos susilpnėjimas arba praradimas

Sutrikimas, kurio metu susilpnėja arba dingsta gebėjimas girdėti (kurtumas). Vaikai su susilpnėjusia klausa gali naudoti klausos aparatus, tačiau jie kartais nemaloniai iškraipo garsus. Kurtumą gali sekti kalbos raiškos problemos arba nebylystė, jei vaikas neišmoko kalbėti prieš prarasdamas klausą.

Iššūkiai

- Triukšmingos ir aktyvios veiklos metu sunkiau susigauodu, kas vyksta, ypač, jei naudojamas klausos aparatas;
- Sunkiai suprantama kalba arba nebylystė.

Pagalbos būdai

- Naudoti daugiau vizualių priemonių (pvz. nuotraukų, simbolių);
- Svarbu įsitikinti, jog vaikas mato, kad jūs kalbate su juo – tai palengvina skaitymą iš lūpų arba kūno kalbos supratimą;
 - Galima naudoti gestus, tai palengvina supratimą;
 - Galima pasimokyti gestų kalbos, tai palengvins jūsų bendravimą ir daug reikš skautui;
 - Stengtis vengti šaukimo – tai iškraipo jūsų kalbą ir tampa sunkiau skaityti iš lūpų;
 - Miesto aplinkoje svarbu prisiminti, jog garsiniai signalai (pvz. automobilio signalizavimas, gaisro signalas) nėra veiksmingi – vaiko suporavimas su kitu skautu gali būti labai naudingas.

Mokymosi sutrikimas

Sutrikimas paveikia vaiko gebėjimą suprasti informaciją ir komunikuoti. Tai nėra intelekto sutrikimas – vaikai paprastai yra vidutinio arba didesnio, nei vidutinio, intelekto. Su šiuo sutrikimu susiję sunkumai lemia prastesnius pasiekimus darželyje ar mokykloje, nei derėtų tikėtis pagal vaiko intelektualinius gebėjimus. Dažnai šį sutrikimą lydi autizmas ar aktyvumo ir dėmesio sutrikimas, kitais atvejais mokymosi sutrikimas yra individualus. Dažniausias mokymosi sutrikimas yra disleksija – sunkumas rašyti ir skaityti.

Iššūkiai

- Sunkumai suprasti ir interpretuoti naują ar sudėtingą informaciją;
- Sunkumai įsisavinant naujus įgūdžius;
- Dėl prastų rezultatų, palyginus su bendraamžiais, vaikas gali turėti žemą pasitikėjimo savimi lygį, stokoti socialinių įgūdžių;
- Kai kurie vaikai visiškai nesugebės komunikuoti.

Pagalbos būdai

- Naudoti jutiminius mokymo metodus;
- Pasiruošti skirtingus būdus paaiškinti užduočiai (vaizdinius, garsinius);
- Kai kurių veiklų metu darbas grupėje bus naudingesnis nei individualus darbas;
- Veiklos eigoje priminti sekančius žingsnelius.

Regos susilpnėjimas ar praradimas

Sutrikimas, kurio metu dalinai arba visiškai prarandama rega. Absoliutaus praradimo atveju (aklumo) akis nebesugeba skirti šviesos nuo tamsos.

Iššūkiai

- Problemos su orientacija erdvėje, pusiausvyra, koordinacija;
- Dažnai krinta pasitikėjimas savimi dėl sunkiau prieinamos informacijos ir mažesnio savarankiškumo.

Pagalbos būdai

- Stovyklose nutiesti virvutes nuo vaiko palapinės iki tualetų ir vadovo palapinės, palengvinant kelio radimą pabudus naktį;
- Kalbant naudoti daugiau apibūdinimų, supažindinant su aplinka (pvz. „Kairėje tavęs yra medis, atsargiai“, „Ženk porą žingsnių į dešinę“);
- Kalbant apibūdinti vaikui aplinką, kokie žmonės šalia jo, ar jis apsuptas didelės grupės žmonių, ar nedidelės;
- Naujoje arba pasikeitusioje vietoje vaikui padaryti turą, apeinant ir apibūdinant visas vietas;
- Pranešk apie savo priėjimą prie neregio vaiko, pakviesdamas jį vardu arba paliesdamas petį ir prisistatydamas;
- Paliekant vaiką, reikia pranešti apie savo pasiūlymą;
- Priėjus pasiūlyti pagalbą; vaikui ją priėmus, pasiūlyti įsikibti į jūsų ranką, eiti vaiko tempu, pasakoti apie aplinką ir kur einate;
- Jei vaikas naudojasi neregio lazdele, jo skiltis, draugovė ar stovykla turėtų apie tai žinoti ir elgtis atitinkamai (neliesti lazdelės; lazdelei prilietus jus, pasitraukti iš kelio).

Daugiau informacijos

Asociacija „Kitoks vaikas“ www.kitoksvaikas.lt

Asociacija „Lietuvos neįgaliųjų forumas“ www.lnf.lt

Lietuvos autizmo asociacija „Lietaus vaikai“ www.lietausvaikai.lt

Lietuvos neįgaliųjų draugija www.draugija.lt

Lietuvos žmonių su negalia sąjunga www.negalia.lt

Informacinė svetainė apie Dauno sindromą www.saulytes.lt

Šaltiniai

- „Darbo su jaunimo grupėmis vadovas. Neformaliojo ugdymo praktika Lietuvoje“ Ž. Gailius, A. Malinauskas, D. Petkauskas, L. Ragauskas, 2013
<http://jtba.lt/biblioteka/darbo-su-jaunimo-grupemis-vadovas-neformaliojo-ugdymo-praktika-lietuvoje/>
- „Diversity toolkit for guiding and scouting“ World Association of Girl Guides and Girl Scouts (WAGGGS), 2011
<https://www.wagggs.org/en/resources/diversity-toolkit/>
- „The beyond barriers tool kit“ Europe Region WAGGGS and European Scout Region, 2004
- „Guide to working with scouts with special needs and disABILITIES“ Boy Scouts of America, 2013
- „Guidelines on scouting for people with disabilities“ World Organization of the Scout Movement (WOSM), 2008
- „Scouting with the disabled“ World Organization of the Scout Movement (WOSM), 2000
- Didžiosios Britanijos skautų asociacijos šaltiniai
<http://members.scouts.org.uk/supportresources/search/?cat=377>
- Jungtinių Amerikos Valstijų skautų organizacijos „Boy scouts of America“ šaltiniai
<http://www.scouting.org/disabilitiesawareness.aspx>